

galmában a tudattalan kialakulása nyer élettani magyarázatot, az öröm és kín (Lust und Unlust) hatása és lelki reakciót, valamint a külvilághoz való alkalmazkodás ténye, melyek lényegileg lelkiéletünk alapjait alkotják, a reflexológiában a kísérlet exakt vezetése mellett ellenőrizhetők s ezek törvényszerűségei lehetővé teszik, hogy az egyszerű analógián túlmenő összefüggéseket lássunk a reflexológia és pszichanalízis egymástól eltérő módszereivel szerzett megállapítások között.

Természetes, korai volna a reflexológiával — az agykéreg, illetve lélektanilag kifejezve, a lelkiélet minden problémáját megoldottnak tekinteni. Az azonban bizonyos, hogy ezen az uton a reflexológiával történt lépés igen jelentős. A különböző irányból és eszközökkel megindított élettani és lélektani kutatások, ha helyes eredményre jutnak, végül is egy pontban találkoznak majd, megszüntetve azt a mesterséges, de kényszerű válaszfalat, mely az élettan és a lélektan között még fennáll. Ennek a törekvésnek jelentős állomása a reflexológia s értéke épp ebben a perspektívában keresendő.

N E K R O L Ó G

Irta: DERZSI MIHÁLY

Meghalt Kirku.

Na, ha meghalt, meghalt. Béke poraira. Ha az ember egyszer meghalt, a földbe vele. Enni nem kér, hiányzik a névsorolvasásnál és vasárnap nem kell, hogy törje a fejét: miért hoz mindenkinek valaki valamit és hozzá, Kirkuhoz még egy rühes macska se jön, tévedésből se.

Nem kell neki már semmi. Megholt.

A rabok törzskönyvének jobbszélső rovatába az irnok vesszőt huz. „Halott”.

És az egész nagy világ elfeledi Kirkut, elfelejti őt ez a szennyszürke, kilincstelen ház is. Néha nyári napon a hőséggtől elbágyadt órnek talán még eszébe jut és elmeséli a felcseperedő rabnemzedéknek, hogyan csenték el egykor a fiuk Kirkutól a bagót, hogy a helyébe tyuksz...t tegyenek. A foglyok röhögni fognak, mindenki jól mulat és az öreg emléket sem éri sérelem. Maga is gyakran elbeszélte a tréfát, azért, hogy a jó hangulatban egy valódi kapadohányból sodort cigarettára tegyen szert. És ha tyukpizskot rágott, mi van ebben? Tyukganében élt, hált, evett, ivott, aludt, ébredt. Neki osztották ki, hogy a fogházigazgató tyukjait őrizze. Karikalábbal, ősz gyapjuval a testén, kezében egy fonyadt galyat lóbálva, állandóan a tyukok nyomában járt. Ezért a tyukok ki nem állhatták és orra alá piszkitottak, ahol csak lehetett. Ez volt a sorsa. Élni a ganajban és teljesíteni a kötelességet. Így élt és így fialt meg őrhelyén. És sohasem tudta meg, hogy a tyukpásztorságon kívül más feladata is volt.

Igy adódik az egyenruhába bujtatott parasztfiúval, kit a lövészárók megfigyelő posztján átgubbasztott éjszaka után egy hajnali gránátszilánk megöl. Elesett az őrhelyen.

Ez történik a teherhajó fűtőjével. Miközben tüzet pucol, hirtelen fültépő dőrejt és recsegést hall, mintha az egész világ szakadna szét. S mielőtt megtudná, hogy hajóját a La-Manche sűrű ködében egy személyszállító óriás orra felnyársalta, — a víz már ellepte a hajófeneket, a káznázatot, a gépházat, a legénységi hálókabint, a fedélközt, a fedélzetet

és az egész láda összes kéményeivel, horgonyaival, iránytű-készülékével és Marconi-állomásával elsüllyedt. A fűtő vele. Őrhelyén.

A bányász szemet ás vagy mondjuk ércet. Egy robbanás, egy talajcsuszam, vagy a szellőztető-készülék egy zavara és a bányász megfuladt, szétlapult, darabokra szakadt. Kötelességteljesítés közben.

Hány katona, tengerész vagy bányász tudja, hogy kicsoda veszi hasznát a gránátnak, a hajórakománynak vagy a szénnek? Honnan tudná hát, hogy halála épp úgy hasznot hajt ennek a kicsodának, mint élete. Honnan tudta volna tehát Kirku, hogy kicsoda jelentősége volt az ő posztjának? Ha netalán tudja, akkor bizonyára sztrájkba lépett volna.

Merthogy az ember két tucát mindenre kész tyuk után szaladgáljon, dohány helyett tyukpiszkot rágjon, hulladék káposztalaput zabáljon, bolhát hizlaljon, rugásokat kapjon, mindez még hagyján, ezt még elviseli az ember; de a sokemeletes házat összes bírúoraival, ügyészuraival, vizsgálóbírúoraival, ügyvéduraival, összes irattáraival, büntetőtörvénykönyveivel, szabályzataival és jogi agyafurtságaival elviselni és ráadásul a becsület és tisztesség összes elvét, ki az ördög viseli mindezt el? Hogy jövök én hozzá?

És mégis viselte. És meghalt az őrhelyen. Meghalt, mert terhére váratlanul megint egy paragrafust löktek. Ekkor a teher kibírhatatlan lett. Kidőlt. Ahogy egy igásló a piac közepén hirtelen felfordul. Nyögött, szó és könny nélkül. És egy halom ronggyal és madzaggal kötözgette rettentően felduzzadt kétoldalú sérvét.

— Mia, György-~~há~~, ~~eszmég~~ beteg?

— Esmég, — mormogja Kirku, kit keresztlevele szerint Györgynek hívtak, sőt vezetékneve is volt. — Nagyon beteg, úgy látszik a nagy útra kell, hogy készülődjek.

Fekszik és nyög, bocskora kalimpál és mondja a nagy útról a szót. Eddig Kirku nem nyögött és sohasem ejtett nagy szavakat. És ha valamiről beszélt, leginkább arról beszélt, hogy nincs mit egyen, nincs dohány, tyukjaival civődött vagy emlegette a régi jó időket. Mint a napoleoni gárda veteránja a hadjáratokról, úgy beszélt a rab-nagyata az ő nagyvenkét évi fogságáról.

— Hát hány éves maga, öreg?

— Hetvenöt.

— És ebből negyvenkettő börtön?

— Negyvenkettő, — vág vissza Kirku büszkén, — **vakuljak meg**, ha nem. Korán kezdtem. Más világ volt az!

És hárijánoskodni kezd. Majd: — Acca csak ide fiacskám azt a csiket.

— Füstől vagy bagózik?

Az öreg megfontoltan mosolyog. Tudja, hogy mindenki ügyeli. Felfogja markával az égő szivarvéget és hamustól, papirostól ~~po~~ ~~fa~~ ~~ca~~ ~~es~~ ~~k~~ ~~ó~~ ~~j~~ ~~á~~ ~~b~~ ~~a~~ dugja. Ráharap, kiköp és hirtelen észreveszi a kis fehér kakast, ki szökésre használta fel a pillanatot.

— Hé, ronda ~~döge!~~ ~~Azt~~ hitted megjött az anyesztia?

És elbiceg görbe lábán, a gallyal veri a földet. Az ifju rabok vastag vicceket eregetnek az öreg rovására. Aztán megy mindenki a dolgához: ki folyosót seper, ki árnyékszékét mos, ki matat a konyhán, ki fűzfaveszszőt hánt, amiből a télen majd kosarat fonnak, egyik a kertbe csúszik, ahol a reggel még látott egy kalarábét. Az ilyen bonyolult agyművelethez nem szokott homlokra mély ráncokat vés a nehéz számadat: hetvenöt esztendő és negyvenkét év és ellopott csizmák, bárány a karámból, ezer lej készpénz a paptól. Megéri?

Hogy megéri-e?! Hát kérdi a szegény pára azt, hogy egy harapás szénáért érdemes-e cipelni esőben, szélben, fagyban fát, homokot, vagy jószagú kévét? És a tengerész és a bányász és a vegyi gyárakban dolgozó munkás ad-e számot a bőrzén nyert haszonról, a maga köszvényével, tüdővészével, nyomoruságával szemben? Állj az őrhelyen! Kiki a sajátján.

Kirku negyvenkét évig állt.

És az ő posztja nem volt jelentéktelen. Csontos vállain minden lehető bejegyzett és előjegyzett jussát életfogytiglan hordta, az igaz. Holtbiztos. Bizonyára neki is volt gyerekkora. Falu. Libát őrizett. Bárányokat. Anyja is volt. Néhanapján mesélte, hogy az édesanyja valami elszánt özvegy, ha rajtakapta valamin, nehéz tenyerével a fenekére vert:

— Ebadta fattya! Várj csak! Kerülsz te még csendőrkézre! Tömlöc-ben rothad a csontod, ne félj semmit.

Katona is volt. Volt huszárcsákója, babája. Sőt törvényes felesége. De mindez csak előjáték volt. Gyorgya bá' rendeltetése az urak igazságának megmentése és a törvények támogatása volt. És mi módon? Egészen egyszerűen.

Ülnek tanult emberek. Minden tudományt kitanultak. Minden könyvet átlapoztak. Ülnek egy nagy házban és törvényt írnak. Ki mit lop, hat hónaptól két évig ülnie kell. Ha átnyul az ablakpárkányon, ennyit es ennyit ül. Aki a ruhaszárító kötélről lehuz egy inget annyit meg annyit. Betöréssel drágább. Beismeréssel valamivel olcsóbb.

Nagy ház téglából. Rácsos ablakok. Az ajtón nincs kilincs. Leülésre való ház.

Ülnek bírák. Szintén tanult emberek. Szemüveggel, kemény gallérral, furcsa tógával, ilyen ruhát csak ők viselnek. Az ügyész beszél. Azt mondja, a vádlott bűnös. Az ügyvéd is tanult ember, visszaugat ő is ügyesen. Aztán... Két év. Hat hónap. Három év. Ötvenhét nap. Mintha az éveket és a hónapokat és a napokat kimért csomagokban és zacskókban jóelőre előkészítették volna a polcon. Mindenkit megfelelően kiszolgálják. A törvény szerint.

Ülnek a jegyzők. Jegyzőkönyveznek. Ide-oda küldözgetnek papírokat. Aktacsomókat fűznek össze.

— Kész. Viheted!

És a fiut viszik. A téglaházba. Ujra jegyzik vastag könyvekbe és vékony ivekre: egy év, három hónap és tizennégy nap. Ujjlenyomatok. Álldogálnak tagbaszakadt legények, csizma, aranygomb, mindenért pofontörülnek. Parancsolgatnak. Be veled a zárkába! Ki veled a zárkából! Ki az éjjelivel! Sorakozó számbavételre! Te ott egy kicsit beljebb! Te meg ott kijjebb! — Az anyád! — Puff! Pofonütötte. Ebédre sorakozó! Számbavétel! Számolnak, megint számolnak. Napjában tizenötször sőt éjjel is. Vicsorit a kémlőjük és a villanykapcsoló nyekken. Khlopp! Felgyúl. Khlopp! Kialszik. Ez a lámpa nem világít. Nem lehet felvarrni mellette egy gombot. Elolvasni egy levelet. Ez a lámpa csak az örökös számbavételre való.

Khlopp! Hatvanöt. Khlopp! Hatvanhat. Khlopp! Hatvanhét. Hallod, most számolják a balszomszédokat. És most rajtad a sor. Khlopp! A padmalyon felgyul a szem és darabokra tépi nehéz szendergésedet.

Khlopp! Hetvennégy. És miközben halkán szitkozódsz, hallod jobbfelől a további számbavételt. Számbavétel, végnélkül számbavétel. Egy év, három hónap és tizennégy nap.

Minden, törvény szerint. A paragrafus szerint. Tisztességesen. Kitiűnően.

Igen ám, de mi lesz, ha egyszercsak egy izgága fickó áll elő, aki a kákán bogot keres? Aki piszkálni kezdi a fundamentumot, rábök ujjával mindenre és nyelvel.

Miféle istenlova törvény ez, he? És micsoda bálámszamara igazság ez? Ám legyen, a fiu tényleg ellopta a juhot. És ha ti most ezért a jerkéért ülházatokba dugjátok, hogy tetveket hizlaljon, fát aprítson, kosarat fonjon és megszámlálják, megkerül a bárány? Vagy ez a legény nem lop többet? Ugyan?! Nekem beszéltek? Ott a fogházban tanulja csak meg igazándilag a tolvajságot meg a henyét, mire kikerül otthonát a fene megette, ujjal mutogatják a szomszédok: Nézd a tolvajt, a tömlöcvirágot! Semmi kedve többé a dologhoz. Kinek van ebből haszna?

Nem felel senki. De a fenegyerek tovább szájal, minden komoly és fontos dologba beleköt és egyszerre csak azokról a naplopókról kezd beszélni, akik nem szántanak és nem vetnek, de azért mindig luxus autón járnak és akár ünnep, akár böjt, szopós borjut esznek fehér tányérocskákról. És ahogy ez a konok fiu beszél, a nagytudományú urak minden tógáikkal, papírjaikkal, paragrafusaikkal és hülye ülházaikkal együtt mintha meginognának.

Teremtette! Ki menti fel a megvádolt törvényt? Ki támassa alá az igazságot?

És itt... hopp!... Itt tölti be feladatát Kirku. Felütik vastag aktacsomóját. Ezmegez György, alias Kirku. Szép rendbe tett lapokon állnak összes évei, hónapjai és napjai. Nem látszik ezeken a lapokon, hogy az ebből és ebből a községből való földtelen földműves György hogyan hurcolta óráról-órára, hónapról-hónapra, évről-évre tompa, sötét és meggyötört életét, amíg csak égnek meredt lábbal le nem hullott a földre. Látszik azonban az, hogy fentnevezett Kirku lopás nélkül nem élhet. Adhatsz neki enni, adhatsz neki inni, büntetheted, megbocsáthatsz neki, — lopnia kell.

— Nézze, fiatalember, — mondják a tudós urak, — csak nem kívánja azt, hogy egy ilyen egyén szabadon járjon? Holnap esetleg éppen az ön egyetlen nadrágját lopja el, hogy beigya. Tessék, győződjön meg. 1896. Ügyiratszám 1515. Eltulajdonított egy katonanadrágot, épp ilyet, mint az öné. Más... 1905. Ügyiratszám 2006. Elemelt két tyukot és egy malacot. Na látja! Aztán meg kérem...

És miközben a derék ur a nyakas kérdésekre ilyen meggyőzően felelget, úgy tűnik fel, hogy a börtön, a jegyzők, a paragrafusok, az ügyvédek, a bírák, az ügyészek, maguk a törvényeket író tudósok csakugyan okosak, szükségesek és létjogosultak.

Kirku kihuzta őket a csávából. Az egész törvényt megmentette.

Esetleg folytatta volna tovább is, a nyolcvanadik évéig vagy ötvenéves rabjubileumáig, de megszakításokkal, állva a kiszabott idő alatt a poszton és azután mars szabadságra. Menj, lődörögj egy kicsit az országúton, aludj egy kicsit rács nélkül, igyál egy pohárával és aztán vissza a törvény igazolására. De másképp történt.

Julius volt. És októberben Györgya-bának szabadulni kellett. Szóval urlaub.

Egy nap az irodába hívták. Kirku azt hitte, hiányzik pár tojás a ketrecből vagy új csirkét biznak a gondjaira. Egyéb derült ki. Az irodából Kirku egy iv papírral jött vissza. Gépirásos szavak voltak rajta. Egyforma, fekete, szigorú szavak. Pecsét. Aláírások. Ahogy illik. És a papíron az állt, hogy az ebből és ebből a községből való földtelen földműves Györgynek folyó év szeptemberében tárgyalásra kell jelentkezni a törvényszéken egy posztókat eltulajdonítása miatt...

Megy Kirku egyik őről a másikig és az irástudó rabokhoz, hogy a papírt elolvastassa.

— Megint lopál, tatuka?

— Megint, pusztuljanak a kabátjukkal együtt. Épp szabadulás előtt. Mit kapok ezért a kabátért?

Bár, ki tudhatta volna jobban nála? De Kirku kérdezősködött fütől-fától. Mennyi jár ezért?

Egyik tiz hónapot jósolt, a másik egy évet ígért, a harmadik jószívű volt, leszállt három hónapra. Régi kabát volt, viseltes.

Megy az öreg. Faltól-falig. Bicegve. Ugy vágta főbe a papir, mint egy bárd. Éppen a szabadulás előtt. Értelmetlenül bámul a papírra: § 333.

Ezt a számfölötti paragrafust Kirku elviselni már nem tudta. Iparkodott, nekidurálta magát, csunyán káromkodott és végül engedett.

Ma az izületei fájtak, holnap a melle zakatolt, végül kiujult a régi sérv, elkezdett fájni, nehéz lett a feje, szemei kiürültek, lefeküdt az öreg a földre, hogy a sérvét felkösse. Máskor is előfordult ez, de akkor ráncba szedte baját, egyet szusszant és továbbment. Ez a mostani azonban egész más. Hever a földön, lábai égnek és nincs benne egy csepp erő. Nosza, nekibátorodik az éhes kakas, hozzá oldalog, ránéz félig ijedt, félig fenyegető kerek szemével és ni.. egy nagy sárga tetű mászik lassan az ing baloldalán. A kakas céloz, majd görbe kemény csőrével villámgyorsan belevág.

Kirku felnyitotta szemét. Homályosan rémlett, hogy őt, a főtűkászt csipi a kakas. És ekkor megértette, hogy neki befellegzett. Neki a nagyutra kell készülődni. A kabátot már nem üli le. Üljenek mások.

Másnap már nem kelt fel. A majorsághoz más öreget állítottak. Este jött a fogházorvos. Orrát befogta zsebkendőjével.

— Mi az, vénség?! El akarsz menni? Ideje!

És odébb állt. Gyógyszert nem irt, diétát nem rendelt, még szalmazsákot sem adott, mindössze annyit mondott, hogy Kirkunak ideje menni. De ezt az öreg nélküle is tudta.

Fekszik a gyékényen. Kemény. Fordul egyik oldaláról a másikra. A rabkosztot nem bírja. Ha valamelyik fogoly ad egy kis tejet, lenyeli: köszönöm! De mennyi tejet adhat egy rab? Tiz napig készült Kirku a zárkában a nagy utra. Mintha nem tudta volna magát rászánni, hogy a posztját cserben hagyja. Jöttek különböző urak, bekémltek a likon, kérdezték hangosan:

— Él még?

Kirku még élt. A tizenegyedik napig élt. A tizenegyedik reggel a szolgálatos őr benyitott hozzá.

Az öreg dermedt. Csont és bőr. A kockás rabpokróc lecsuszott róla ferdén, elkékült lába kinyult, ujjai között tyukpiszok. De ami még kacagtatóbb, Gyorgya bácsi életének bakacsinjá, félett a derült juliusi reggelen ég a lámpa és huszonöt koldus-gyertyafényével tul akarja világítani a Napot.

A napos őr első gondolata volt: jelenteni. A második: kioltani a villanyt. A harmadik: levenni a sapkát és keresztet vetni. Ezt a harmadik gondolatot azonban nem hajthatta végre kellő szabatossággal, mert a nyolcvanháromban kövér hullaszag honolt. Gyorsan kilépett, szokott mozdulattal becsapta az ajtót és gépiesen rákattantotta a kulcsot. Egyszer. Kétszer. Háromszor. És most a börtönzárak szentháromságára a kereszt már nem talált.

Aztán deszkát vettek, felvették az előírást jegyzőkönyveket, a te-

metés költségeiről tárgyaltak a lelkésszel. Ezzel eltelt két nap. Közben a foglyok megmosták a hullát. Valaki adott inget, más egy bő gatyát. Így rendbehozva, koporsóba tették az istenrabját.

Aztán a pap jött és Kirku végre elhagyta a cellát. Egy szekérre tették a börtönudvaron, hol teljes létszám mellett megkezdődött a szertartás.

A pap elénekelte a dalt, sőt egy prédikációt is tartott. Nos, az éneket bánja a kő, akadt olyan is, akinek tetszett. De a prédikációt a foglyok sokáig eszükbe tartották.

Azt mondta a pap, hogy Kirku bűnös volt és nem vezekelt, nem félt istentől, a sok bűnért, a világon a pokol kinjaiban fog fürödni. Nem egy évig, nem két évig, nem tíz évig, hanem per omnia secula seculorum!

Igy folytatta a lelkiatya a dolgot, amit nem ő kezdett el és az emberi törvényekhez, melyekért Kirku negyven és két évig túrt, hozzácsapott még egy utolsó fenytést könyörületesen. Mindörökre.

Gyorgya nagyatának azonban ez már mindegy volt. Szigorú arcát a laposra tákolt ládából a törvények sokemeletes házára szegezte. Tarkója a koporsó fenekét nyomta. Fehér-tüskés álla kemény, könyörtelen mozdulatba meredt. Lehet, hogy a végén, a legvégén az öreg mégiscsak feltörte a diót, rájött, hogy hol van a kutya eltemetve: kit hizlalt az ő éhsége, ki préselt bort az ő kinjaiból, ki bűne a sok büntett.

Kirku elment. Nem bucsuzott senkitől, nem bocsátott meg senkinek. Meghalt. „Cipeljétek ti magatok tovább törvényeiteket, paragrafusaitokat, kabátjaitokat és ráadásul az én holttestemet!”

Én azonban, ügyetlen író és Kirku pajtása és barátja, nem nyugodtam bele, hogy Kirkut odavigyék, ahová orrhangján a pap utalta. Karjaimba vettem kicsi, sokat szenvedett testét és odahelyeztem, ahol a helye. Sok olyan van ott, mint Kirku és naponta ujak érkeznek. Lefektettem őt szorosan a többi mellé, hogy ne legyen olyan kutya-egyedül s mert egykor én is ott találok helyet.

Keresztek nem állnak rajta, harangok nem zugnak felette. De a kemény szél és a perzselő nap virágokat fakaszt és testvérek hullatják rá meleg könnyeiket.

KATALÁN DAL A XIII. SZAZADBÓL

Fordította: FALUDY GYÖRGY

Étlen, szomjan, leköpve és kizárva,
sántán, bénán, süketen és vakon
járunk koldusdalunkkal házról-házra
jeges telekben s izzó nyárnapon.

A köd a házunk, könny a feleségünk,
borunk az árok, ételünk a sár,
de néhanap egy boldog házhoz érünk,
hol a szakácsnő bő moslékra vár.

Ilyenkor csak zabálunk és bőfögve
iszunk, s aztán, sok megveszett bolond,
bénán bokázunk s elmondjuk röhögve,
hogyan rohadt le orrunkról a csont.

De ha oly házhoz érünk, hol kidobnak,

s kenyér helyett szitkot s rugást ka-
punk:
onnan némán megyünk tovább s ti-
tokban
a falra egy keresztet mázolunk.

Tovább megyünk a végtelen világnak,
s megdöglünk egyszer egy vén csür
alatt
a férgek undorodva megzabálnak,
de a kereszt a házon ott marad.

S egy vak, lámpátlan nyári éjszakában
lesz egy barátunk még, ki arra tart,
s megáll a háznál s körbe járja,
s megint megáll s fölgyújtja majd.